
SUAUGUSIŲJŲ MOKYKLOS MOKSLEIVIŲ ASMENYBĖS YPATUMAI

Danguolė Beresnevičienė

Pedagogikos institutas

Per pastaruosius 4 metus pastebimas nuolatinis besimokančių suaugusiųjų mokyklose skaičiaus mažėjimas. Nuo 1989/90 m.m. iki 1992/93 m.m. besimokančiųjų vidurinėse bendrojo lavinimo suaugusiųjų mokyklose sumažėjo daugiau nei du kartus (nuo 12602 iki 5873 moksleivių). Vakarinių (pamaininių) mokyklų skaičius per tą patį laiką taip pat sumažėjo daugiau nei du kartus (nuo 61 iki 30 mokyklų).

Bandydami išsiaiškinti tokio formalaus suaugusiųjų švietimo sistemoje besimokančiųjų mažėjimo priežastis, atlikome tyrimus šiose mokyklose. Tyrimai parodė, kad suaugusiųjų mokyklos moksleiviai palieka dienos bendrojo lavinimo mokyklas dėl materialinių, pedagoginių ir psichologinių priežasčių.

Plačiau analizuodami psichologines apsisprendimo mokyti suaugusiųjų mokyklose priežastis, iškėlėme šias hipotezes:

– suaugusiųjų mokyklos moksleiviai sunkiai pritampa bendraamžių kolektyve;

- pasižymi neadekvačiu (pažemintu) savęs vertinimu;
- akademinės aspiracijos nėra realios.

Tiriamieji

Tyrimė dalyvavo 250 10–12-tų klasių suaugusiųjų mokyklos moksleivių.

Rezultatai

Sociometrinis tyrimas (1 lentelė) parodė, kad apskritai visose mokyklose yra didelė dalis (49,7%) moksleivių, negavusių nė vieno pasirinkimo, t. y. apie pusę visų suaugusiųjų mokyklų moksleivių yra „izoliuotieji“, t. y. nepriimami savo bendraklasių, neturi emocinių kontaktų klasėje.

Didžiausia dalis „izoliuotųjų“ mokosi dešimtoje klasėje (60%). Tai 16–17 m. moksleiviai, daugelis jų suaugusiųjų mokykloje mokosi pirmus metus. Nepaisant to, kad tyrimas vyko pavasari (t. y. mokslo metų pabaigoje), moksleiviai dar nebuvo susidraugavę.

Atsakydami į pateiktą klausimą moksleiviai jausdavosi nejaukiai. Kartais sakydavo „O kam to reikia?“ „Aš čia neturiu draugų“ arba raštu užrašydavo „su niekuo“.

1 lentelė. 6-osios suaugusiųjų mokyklos moksleivių sociometrinio tyrimo duomenys (%)

Gautų pasirinkimų skaičius Klasė	Izoliuotieji	Atstumtieji	Populiarūs	Labai populiariūs	Lyderiai
10 ^a	33,3	13,3	33,3	20	-
10 ^b	58,8	29,4	11,7	-	-
10 ^c	92,3	7,7	-	-	-
viso 10 klasėse	60,0	17,8	15,5	6,7	-
11 ^a	60,0	33,3	0,6	-	-
11 ^b	22,7	40,9	9,1	27,3	-
11 ^c	55,5	38,9	-	-	5,5
11 ^d	55,2	34,8	4,3	4,3	4,3
viso 11 klasėse	46,1	37,2	5,1	9,0	2,6
12 ^a	47,4	21,0	21,0	10,5	-
12 ^b	57,1	14,3	14,3	14,3	-
12 ^c	30,8	30,8	30,8	7,7	-
viso 12 klasėse	49,7	27,8	12,4	8,9	1,2

Emociškai blogiausi kontaktai 10^c klasėje. Čia net 92,3% moksleivių negavo nė vieno pasirinkimo. Beje, niekas ir nenorėjo rinktis. Tik 7,7% gavo po vieną pasirinkimą.

Geriausi emociniai kontaktai 10^a klasėje. Čia net 20% moksleivių yra labai populiariūs, 33,3% – taip pat gana populiariūs (gavę po 2 pasirinkimus).

Vienuoliktų klasių moksleivių emociniai kontaktai geresni nei dešimtokų. Vienuoliktose klasėse yra 46,1% „izoliuotųjų“, 37,2% moksleivių yra gavę 1 pasirinkimą, iš kurių nemaža dalis buvo abipusiai, 16,7% moksleivių yra populiariūs ir labai populiariūs (gavę po 2,3 ir net 4 pasirinkimus).

Geriausi emociniai kontaktai yra 11^b klasėje. Čia tik 22,7% „izoliuotųjų“ (t. y. pats mažiausias procentas visoje mokykloje), beveik pusė moksleivių (40,9%) yra gavę po vieną pasirinkimą, dažniausiai – abipusį, ir 36,4% šios klasės moksleivių yra populiariūs ir labai populiariūs. Tai pats draugiškiausias kolektyvas visoje mokykloje (žr. 2 lentelę).

Jam artimas yra 10^a klasės moksleivių kolektyvas. Čia yra dar daugiau populiarių ir labai populiarių moksleivių – 53,3%, bet yra ir daugiau „izoliuotųjų“ (33,3%) negu 11^b klasėje.

Blogiausi emociniai kontaktai tarp vienuoliktų klasių yra 11^a. Čia 60% „izoliuotųjų“, o trečdalis moksleivių yra gavę po 1 pasirinkimą.

Bandydami nustatyti, kokią įtaką moksleivių savęs vertinimui daro populiarumas suaugusiųjų mokykloje, paskaičiavome moksleivių savęs vertinimo vidurkius grupėse pagal gautų pasirinkimų skaičių (3 lentelė).

2 lentelė. Moksleivių savęs vertinimo vidurkiai grupėse (pagal gautų pasirinkimų skaičių)

Moksleiviai \ Gautų pasirinkimų skaičius	Negavė nė 1 pasirinkimo	Gavę 1 pasirinkimą	Populiarūs	Labai populiarūs	Lyderiai	Bendras savęs vertinimo vidurkis
Dešimtukai	3,24	3,4	3,39	3,13	–	3,31
10 kl. merginos	3,046	3,27	3,25	4,0	–	3,22
10 kl. vaikinai	3,45	3,75	3,67	2,25	–	3,44
Vienuoliktukai	3,307	2,924	3,222	3,569	3,5	3,43
11 kl. merginos	3,217	3,236	3,222	3,617	3,5	3,40
11 kl. vaikinai	3,407	3,444	–	3,333	–	3,45
Dvyliktukai	3,432	4,036	3,571	3,167	–	3,43
12 kl. merginos	3,729	3,483	3,567	3,444	–	3,52
12 kl. vaikinai	3,262	3,611	3,583	2,333	–	3,32

Bendras moksleivių savęs vertinimo vidurkis (x) beveik nesiskyrė priklausomai nuo amžiaus bei lyties. Visų klasių moksleivių vidurkis svyravo labai nežymiai nuo $x = 3,22$ iki 3,52. Lyginant berniukų ir mergaičių savęs vertinimą (2 lentelė), didesnių statistiškai reikšmingų skirtumų nepastebėta. Vadinasi, amžius ir lytis nedaro didesnės įtakos suaugusiųjų mokyklos moksleivių savęs vertinimui.

Tačiau lyginant skirtingo populiarumo moksleivių savęs vertinimą, galima pastebėti, kad dešimtoje klasėje žymiai populiariesni aukštesnio savęs vertinimo mergaitės ($x=4,0$) ir žemesnio savęs vertinimo berniukai ($x=2,25$).

Ta pati tendencija, tik kiek mažesniu statistiniu skirtumu, pastebima ir tarp vienuoliktų klasių moksleivių. Populiarių merginų savęs vertinimas ($x=3,6$) buvo aukštesnis už „izoliuotųjų“ savęs vertinimą ($x=3,2$). Tarp vienuoliktų vaikinių populiariesni buvo turintys kiek žemesnį savęs vertinimą ($x=3,33$), o „izoliuotieji“ vaikinai pasižymėjo kiek aukštesniu savęs vertinimu ($x=3,41$).

Dvyliktose klasėse buvo populiarios truputį aukštesnio savęs vertinimo merginos ($x=3,44$), o šiek tiek žemesnio savęs vertinimo merginos ($x=3,7$) buvo atstumtos.

Analizuojant, kaip save vertina „emociškai prasčiausių kontaktų klasių“ moksleiviai (10^a, 11^a) ir „emociškai šilčiausių, draugiškiausių klasių“ moksleiviai (11^b ir 10^b), pastebėta, kad tose klasėse, kuriose moksleiviai neturi draugų, jaučiasi vieniši, savęs vertinimas yra žemesnis nei draugiškose klasėse.

Vadinasi, moksleivių tarpusavio santykių šiluma, emociniai kontaktai daro įtaką savęs vertinimui. Draugiškose klasėse moksleiviai jaučiasi saugiau ir daugiau pasitiki savimi, kyla jų savivertė. Tuo tarpu santykių šaltumas, nen-

3 lentelė. Suaugusiųjų mokyklų mokslivių akademinės aspiracijos (%)

	Akademinės aspiracijos					
	žemos	vidutinės			aukštos	labai aukštos
Suaugusiųjų mokyklų moksliviai	Ketina dirbti					
	Kvalifikuotais darbininkais	meistrais	inžinieriais	tarnautojais	viršininkais	direktoriais
10 kl. moksliviai	28,6	11,4	5,7	40,0	11,4	22,8
berniukai	12,5	25,0	-	31,2	18,2	37,5
mergaitės	42,1	-	10,5	47,4	5,3	10,5
11 kl. moksliviai	34,5	5,2	-	29,3	32,8	17,2
berniukai	28,0	4,0	-	24,0	24,0	20,0
mergaitės	39,4	6,1	-	33,3	39,4	15,1
12 kl. moksliviai	36,7	13,3	-	36,7	16,7	13,3
berniukai	27,3	36,4	-	27,3	9,1	18,2
mergaitės	42,1	-	-	42,1	21,0	10,5

ras bendrauti bei dirbti kartu su kitais savo klasės draugais sudaro prielaidas psichologiniam nesaugumui klasėje bei žemesniam savęs vertinimui.

Siekdami patikrinti trečiąją hipotezę, atlikome moksleivių akademinį aspiracijų tyrimą.

Tyrimų rezultatai, pateikti 3 lentelėje, rodo, kad dešimtosios klasės moksleivių aspiracijos gana aukštos, vienuoliktokų pačios aukščiausios, o dvyliktokų – kiek realesnės, tačiau skiriasi, priklausomai nuo lyties.

Apie trečdalią 10 klasės vaikinių svajoja mokytis policijos akademijoje, būti krašto apsaugos kariais ar karininkais (31,2%). 37,5% dešimtokų vaikinių pasižymi pačiomis aukščiausiomis aspiracijomis. Baigę mokytis, jie ketina dirbti tik direktoriais. Daugelis jų apie tai dar tik svajoja, nors kai kurie iš tiesų bando įkurti savas firmas.

Ketvirtadalis dešimtų klasių vaikinių ketina dirbti meistras, mažiausiai jų norėtų dirbti kvalifikuotais darbininkais (3 lentelė).

Dešimtų klasių merginų aspiracijos taip pat gana aukštos, bet žemesnės, nei jų bendraklasių vaikinių. Tarp merginų populiariausios – tarnautojų (dažniausiai aptarnavimo srities) ir darbininkių pareigybės. Merginos beveik nesvajoja apie direktorės ar viršininkės pareigas (3 lentelė).

Vienoliktokų profesinės aspiracijos – pačios aukščiausios. Pusė vienuoliktų klasių moksleivių svajoja dirbti viršininkais (32,8%) ir direktoriais (17,2%). Penktadalis vaikinių ketina dirbti direktoriais, ketvirtadalis – viršininkais. Populiariausios profesijos – krašto apsauga, policija, ryškus noras kurti savo firmą. Kai kurie vienuoliktokai svajoja apie tokią retą profesiją, kaip kosmonautas.

Merginos taip pat neatsilieka nuo vaikinių. Jos nori būti viršinininkėmis (39,4%), direktorėmis (17,2%). Populiariausios profesijos tarp merginų – barmenė, kirpėja, mezgėja, pardavėja. Kiek mažiau vienuoliktokių renkasi pedagogės (vaikų darželio auklėtoja, mokytoja) ar medikės (medicinos sesers) profesijas. Kai kurios merginos svajoja apie gydytojos ar vertėjos darbą.

Dvyliktos klasės moksleivių aspiracijos kiek adekvatesnės. Daugelis vaikinių ketina dirbti kvalifikuotais darbininkais arba meistras (63,7%). Tik apie penktadalią vaikinių turi aukštas ir labai aukštas aspiracijas (3 lentelė). Ketvirtadalis dvyliktų klasių vaikinių norėtų dirbti karininkais ar baigti policijos akademiją.

Dvyliktų klasių merginos ketina dirbti aptarnavimo srityje (42,1%) Dažniausiai renkasi sekretorės, barmenės, padavėjos, prekybininkės, kirpėjos profesijas.

Rezultatų aptarimas

Apibendrinus suaugusiųjų mokyklų moksleivių sociometrinio statuso, savęs vertinimo bei akademinį aspiracijų santyki, galima daryti išvadą, kad

suaugusiųjų mokyklų moksleiviai sunkiai prisitaiko bendraamžių kolektyve. Kaip parodė tyrimo rezultatai (1 lentelė), net pusė moksleivių (49,79%) savo kolektyvo nepriimami, jų nesirinko nei vienas jų klasės moksleivis.

Šitai nemaža dalimi lėmė ir moksleivių savęs vertinimą. Populiariųjų merginų savęs vertinimas buvo aukštesnis už „izoliuotųjų“ savęs vertinimą. Priešingai nei merginų, vaikinių tyrimai parodė, kad populiariesni buvo žemiau save vertinantys vaikinai. Analizuojant bendrus savęs vertinimo vidurkius atskirose klasėse (2 lentelė) matyti, kad emociškai šilčiausių klasių moksleiviai save vertina adekvačiau, o emociškai prastų kontaktų klasėse savęs vertinimo vidurkis yra kiek žemesnis.

Savęs vertinimo lygis daro įtaką ir moksleivių akademinėms aspiracijoms. Dešimtujų ir vienuoliktujų klasių moksleivių akademinės aspiracijos yra nerealios, o dvyliktojų – kiek realesnės. Daro įtakos ir tai, kad jiems reikia profesiskai apsispręsti, kur mokytis toliau, pabaigus suaugusiųjų mokyklą.

Išvados:

1. Suaugusiųjų mokyklos moksleiviai sunkiai pritampa bendraamžių kolektyve, o tai taip pat lemia jų apsisprendimą mokytis suaugusiųjų mokykloje.
2. Suaugusiųjų moksleivių savęs vertinimas svyruoja priklausomai nuo jų populiarumo bendraamžių tarpe. Populiariesnės merginos pasižymi aukštesne saviverte, o populiarius vaikinai – žemesne.
3. Suaugusiųjų mokyklų moksleivių akademinės aspiracijos su amžiumi tampa realesnės.

PECULARITIES OF PERSONALITY OF THE PUPILS IN ADULT SCHOOL

Danguolė Beresnevičienė

Summary

The number of pupils in the adult schools is constantly diminishing – from 12602 in 1989/90 school year to 5873 in 1992/1993 school years. The number of adult schools during that period of time was reduced from 61 to 30. In order to clarify possible reasons for that, a survey was conducted with 250 pupils of 10th, 11th and 12th forms of adult school. The results showed that pupils of adult school have difficulties of adaptation in their pur group. Self-evaluation of pupils depends on their popularity among the purs. Most popular girls have a higher level of self-esteem, most popular boys – a lower level. Academic aspirations of the pupils of adult school become more realistic as they grow older.